

KONTRASTIVNA ANALIZA BIBLIJSKIH FRAZEOLOGIZAMA U ENGLESKOM, NEMAČKOM I SRPSKOM JEZIKU¹

SAŽETAK: Predmet istraživanja ovog rada je uporedna analiza biblijskih frazeologizama na engleskom, nemačkom i srpskom jeziku. Metodom kontrastivne analize i postupkom doslovnog prevođenja određuje se stepen ekvivalentnosti između frazeologizama na engleskom, nemačkom i srpskom jeziku na morfosintaksičkom, leksičkom, semantičkom i pragmatičkom nivou, pri čemu je engleski polazni, a nemački i srpski ciljani jezici. Takođe, utvrđivaće se i podudarnost frazeologizama između nemačkog i srpskog jezika. Rezultati analize trebalo bi da pokažu viši stepen podudarnosti između dva germanska jezika kao i veću podudarnost između srpskog i nemačkog u odnosu na srpski i engleski s obzirom na direktan uticaj prevoda *Biblije* na nemačkom jeziku na Vukov *Novi zavjet*.

Ključne reči: frazeologizam, potpuna, delimična, nulta ekvivalentnost, uporedna analiza.

1. Uvod

Iz *Biblije* su preuzeta i uklopljena u sopstvene tradicije mnoga imena, mesta, izrazi iz biblijskih priča (up. Büchman 2003: 2), tako da se i u današnje vreme u standardnom jeziku hristijanizovanih naroda širom sveta upotrebljavaju izrazi koji vode poreklo iz ovog hrišćanskog vokabulara. Nije redak slučaj da se biblijske izreke kod mnogih naroda koriste sa prebudebnjem da su narodne umotvorine, a da se radi, ni manje ni više, nego o logijama, izrekama i umotvorinama koje su iz semitskih naroda plodnog polumeseca zašle u biblijski tekst preko prevoda *Biblije* na grčki, latinski, gotski i kasnije na neki od narodnih jezika (arapski, španski, itd.) i postali tako deo neke narodne tradicije. Brojne izreke su se pretopile u slične ili u potpuno nove izraze čije je biblijske korene danas nakon mnogo vekova teško rekonstruisati u istoriji njihovog razvoja do konačnih oblika. Ipak, mnoge su ostale skoro netaknute u sadržaju ali prilagođene jezičkim strukturama naroda i kako se jezik tih istih naroda osavremenjivao tako su i izreke dobijale neko svoje novo jezičko ruho.

Jasno je da su frazeologizmi poput *Dobri Samarićanin*, *Sodoma i Gomora*, *Star kao Metuzalem* biblijskog porekla, iako nisu sadržani u *Bibliji* u ovoj formi, dok se sa sigurnošću može potvrditi biblijsko poreklo samo kod nekoliko leksikalizovanih frazeologizama bez obzira na njihovo prisustvo u biblijskom tekstu. Tako, na primer izraz *sour grapes*, sadržan u *Starom zavetu*, vodi poreklo, odnosno postao je frazeologiziran tek u Ezopovoj basni. Zbog toga treba naglasiti da predmet istraživanja nije biblijsko poreklo niti biblijsko značenje frazeologizama, nego uporedna analiza idioma pronađenih u stihovima *Biblije*, pri čemu se ne posmatra značenje frazeologizama u biblijskom kontekstu, nego u savremenim jezicima.

¹Prvobitni seminarski rad *Svakodnevne fraze biblijskog porekla u engleskom, nemačkom i srpskom jeziku* nastao je pod mentorstvom prof. dr Predraga Novakova i doc. dr Sanje Ninković. Izvod rada je predstavljen na *Međunarodnoj konferenciji ICRAE* u Skadru, 31. maja 2014, gde, na zahtev autora, nije objavljen.

1.1. Cilj istraživanja

U ovom radu će se upoređivati frazeologizmi iz *Biblije* na engleskom, nemačkom i srpskom jeziku, pri čemu će se opisati njihove sličnosti i razlike na morfosintaksičkom, leksičkom, semantičkom i pragmatičkom nivou, odnosno podudarnosti u domenu forme i sadržinskog značenja². Na osnovu njihovih sličnosti i razlika, određiće se stepen slaganja, odnosno stepen ekvivalentnosti, koji će se obeležavati potpunom, delimičnom ili nultom ekvivalentnošću.

1.2. Metode istraživanja

Metodom kontrastivne analize upoređivaće se frazeologizmi iz *Biblije* koji se koriste u savremenom engleskom, nemačkom i srpskom jeziku, pri čemu će engleski biti polazni, a nemački i srpski ciljni jezici. Prevodilačkim postupkom, odnosno doslovnim prevodnjem sa engleskog jezika izvodiće se, u slučaju nepostojanja ekvivalenta kao gotove frazeološke jedinice u *Svetom pismu* na nemačkom i srpskom, na osnovu semantičke dimenzije ili metafore frazeologizma na engleskom, određeni frazeologizmi u nemačkom i srpskom jeziku.

1.3. Korpus

Za ovaj rad korišćeno je prvo paralelno izdanje *Svetog pisma* na engleskom i srpskom jeziku: *The Holy Bible. Sveto pismo starog i novog zaveta* (1973) (King James version³ i prevod Đure Daničića i Vuka Stef. Karadžića) kao i Luterov prevod *Biblije*⁴: *Die Bibel* (1984). Korišćen je i rečnik: *The Compact Edition of the Oxford English Dictionary* (1984).

Za analizu je odabrano 67 frazeologizama iz *Biblije* koji se često koriste u svakodnevnom govoru engleskog jezika, a koji su u rečnicima engleskog jezika (*The Compact Edition of the Oxford English Dictionary* 1984; *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* 2000) označeni kao idiomi⁵. U analizu nisu ušli izrazi koji, prema definicijama, spadaju u poslovice, dakle u frazeologizme u širem smislu, u ovom slučaju, *Lehnsprichwörter* (up. Palm 1997: 4), iako su neke kategorisane u rečniku (*Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* (2000)) kao idiomi.

²Ako su biblijske izreke bile zaokružene u svojevrsne celine, onda je neophodno znati da se sadržaj izreke utvrđivao specifičnim ponavljanjem značenja kroz formu koja je poznata u publicistici kao semitski paralelizam (Hayes et al. 1973: 83; Murphy et al. 1983: 54; Crenshaw 1981: 126; Beardslee 1969: 3).

³*Autorizovana verzija* iz 1611. godine (*Biblija* engleskih protestanata, nazvana po engleskom kralju James-u I) je tako dobro prihvaćena (pre svega zbog svoje prigodne funkcije na misama i pogodnosti slušanja, odnosno čitanja naglas) da naredna tri veka nije imala ozbiljnog rivala. *Autorizovana verzija* je postavila standard „biblijskog engleskog jezika” (*Dictionary of the Christian Church* 1978: 126). Ova verzija je dominantna i među novim savremenim verzijama *Biblije* na engleskom jeziku (Up. *The Westminster Dictionary of the Church History*: s. a.,111).

⁴Zahvaljujući Luterovom prevodu *Biblije* u 16. veku i uspešnoj upotrebi narodnog govora koji je u njoj korišćen, *Biblija* je ušla u život nemačkog naroda izvršivši ogroman uticaj na formiranje modernog nemačkog jezika (Up. *The Oxford Dictionary of the Christian Church* 1958: 832). Luther svojim prevodom nije samo postavio trajna merila ophodjenja prema biblijskoj reči, nego je istovremeno ostvario kulturnoistorijsko delo s kojim se i dan danas srećemo, kao na primer kod *Geflügelte Worte* „kričica” (Up. *Biblia* 1545).

⁵Provera valjanosti rezultata izvršena je na drugom frazeološkom uzorku od 60 drugih idioma pronađenih u *Bibliji*. S obzirom na dobijeni približno isti rezultat, u ovom radu je zbog lakšeg sprovođenja metodološkog postupka analizirano samo 67 idioma izabranih na osnovu učestalosti pojavljivanja u svakodnevnom govoru engleskog jezika.

1.5. Stepen ekvivalentnosti

Ne postoji jedna opšteprihvaćena definicija frazeologizama.⁶ Prema Burgeru (2007: 11) frazeologizmi su ustaljene kombinacije dveju ili više reči koje se ne konstruišu svaki put iznova u nekom govornom činu, nego su govornicima poznate upravo u takvoj kombinaciji kao što su im poznate pojedinačne reči. Slična je i definicija prema Flajšeru (Fleischer 1982: 72) koji takođe naglašava da se ove stabilne, leksikalizovane, potpuno ili delimično idiomatizovane kombinacije preuzimaju kao kompleksne leksičke jedinice. Dakle, frazeologizme karakteriše čvrsta struktura, ustaljenost, odnosno reproduktivnost i idiomatičnost (Burger 2003).

Pri istraživanju frazeologizama u okviru kontrastivne frazeologije traže se za frazeologizme polaznog jezika odgovarajući frazeologizmi ciljnog jezika. U odnosu na to da li su frazeologizmi u potpunosti identični ili postoje među njima određene razlike ili se ne može pronaći ni jedan odgovarajući frazeologizam, postoje tri osnovna tipa ekvivalentnosti, koje Korhonen (2007) naziva: 1. potpunom ekvivalentnošću → izrazi su potpuno identični, dakle, ne postoje morfosintaksičke, leksičke, semantičke ili razlike u stilu; 2. delimičnom ekvivalentnošću → parovi frazeologizama imaju identično ili slično denotativno značenje, dok su vidne razlike u domenu strukture, stila, semantičko-sintaksičkoj vezi sa kontekstom, itd. 3. nultom ekvivalentnošću → ne postoji odgovarajući ekvivalent. U ovom slučaju se za izražavanje značenja frazeologizma polaznog jezika koriste druge mogućnosti kao što je parafraziranje pojedinačnih leksema ili grupa reči (up. Brehmer 2009: 151).

2. Analiza korpusa

Na osnovu Korhonenovih kriterijuma, analiza korpusa, u okviru kojeg su izabrani idiomi, vrši se na sledeći način:

- 1a) a cross to bear⁷ (160)⁸
- b) sein Kreuz tragen (94)
- c) nositi svoj krst (160)

Potpuna ekvivalentnost → Primeri pokazuju podudarnost na morfosintaksičkom, leksičkom, semantičkom i pragmatičkom nivou. Ovaj svakodnevni frazeologizam čine identične komponente, odnosno lekseme *cross/Kreuz/krst* i glagol *to bear/tragen/nositi* koje u čvrstoj sponi označavaju prihvatanje neke sopstvene (neprijatne) situacije ili odgovornosti, tako da izrazi pokazuju podudarnost u domenu forme i značenja. Slična značenja sadrže i frazeologizmi *nositi svoje breme*, *pomiriti se sa sudbinom*, itd.

⁶Lat. *phrasid izražavanje, govornički izraz* (Čolić 1971: 376) su „grupe reči bez ličnog glagolskog oblika” i grupe reči koje imaju „određeno značenje kada se koriste zajedno” (*Oxford Advanced Learner’s Dictionary* 2000: 949), dok je frazeologija *poseban način raspoređivanja reči i fraza*, odnosno *stil, diktacija, izbor reči* (Up. *Webster’s New Collegiate Dictionary* 1996: 865), a glagol *phrase* mogao bi se prevesti kao *formulisati, izraziti, opisati, nazvati* (up. Rowe 2007: 560). U *Njemačko srpskohrvatskom rječniku* je u značenju fraze navedeno da je reč o „konvencionalnom načinu izražavanja koji se ne može drugačije kazati” (Hurm 2004: 155). Klaić (1974: 534), na primer, definiše *idiome* kao „narečje nekog kraja, govora, ukorijenjenog vlastitog obrata govora, svojstvenog nekom jeziku i neprevedivom doslovno na drugi jezik”, a frazeologizam je „isto što i frazeološka sraslica, frazeološka cjelina ili frazeološka sveza”, odnosno „osebujni izbor i poredak riječi” (Škreb 1984: 211). U nemačkom univerzalnom rečniku *Duden* (2006: 1284, 866) definicija *frazeologizma*, odnosno, *idioma* odgovara delu najčešćih definicija u naučnoj literaturi, pri čemu je *idiom* „poseban spoj reči ili sintaksička veza čije se opšte, tj. ukupno značenje ne može izvesti iz leksičkog značenja pojedinih reči”.

⁷Luka 14, 27.

⁸Broj u zagradi predstavlja broj stranice u *Bibliji* odgovarajućeg jezika na kojoj se nalazi navedeni frazeologizam.

- 2a) set your teeth on edge⁹ (1450)
 b) einem sollen seine Zähne stumpf werden (752)
 c) nekome će (u)trnuti zubi (1450)

Nulta ekvivalentnost → Izraz na engleskom jeziku nema svoj ekvivalent u sličnoj formi u nemačkom i srpskom jeziku jer u njima ovaj stih iz *Svetog pisma* nije frazeologiziran, pa ni izraz *nekome je utrnuo zub* nema idiomatsko obeležje bez uzimanja u obzir pozadine značenja ovog izraza. Razvoj ovog frazeologizma je imao drugačiju putanju: u engleskom *Ko je jeo kiselo grožđe, utrnu su mu zubi* (up. primer 3) dobio je semantičku oznaku¹⁰ neugodnog fizičkog stanja usled negativnog uticaja neke osobe, tako da se u engleskom koristi i izraz npr. *i od samog njenog glasa utrnu mi zubi*, dok se slična leksička konstrukcija u nemačkom i srpskom jeziku veže za drugu semantičku oznaku, uglavnom, strah, kao u primeru: *Naježim se/meine Haare sträuben sich/naježi mi se kosa i od samog njenog glasa* ili sa sličnom semantičkom oznakom neugodnosti: *muka mi je i od same pomisli na nju*. U standardnom nemačkom jeziku se koristi Luterov izraz *stumpf* sa idiomatskim obeležjem u smislu otupelosti, zaglupljenosti, kao npr. *tupa glava, otupeli čovek* (Ristić 1963: 462).

- 3a) sour grapes¹¹ (1450)
 b) saure Traube (752)
 c) kiselo grožđe (1450)

Reč je o potpunoj ekvivalentnosti u odnosu na srpski, gde je izraz *kiselo grožđe* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 1991: 574) frazeologiziran i leksikalizovan u identičnoj formi i značenju, i nultoj u odnosu na nemački jezik. Izraz na engleskom jeziku *kiselo grožđe* (sa semantičkom oznakom nečeg nedostižnog (Up. *Oxford Advanced Learner's Dictionary* 2001: 1235) nije frazeologiziran u nemačkom jeziku tako da 3a i 3b pokazuju nultu ekvivalentnost.

- 4a) a thorn in flesh¹² (386)
 b) ein Pfahl im Fleisch (122)
 c) trn u oku (386)

Primer c pokazuje delimičnu, a primer b potpunu ekvivalentnost u odnosu na primer 4a. Već na osnovu sličnosti između leksema, odnosno, morfema navedenih leksema, očigledna je prisutnost određenog stepena ekvivalentnosti na morfološkom i leksičkom planu (eng. *thorn* i srp. *trn* kao i eng. *flesh* i nem. *Fleisch*), dok postoje izvesna odudaranja primera na engleskom (*Oxford Dictionary of Current Idiomatic English* 1983: 553) i srpskom jeziku u kojem se u svakodnevnom govoru ne koristi frazeologizam „trn u telu” kao što je slučaj u engleskom i nemačkom, nego *trn u oku*, tako da primer 4a pokazuje delimičnu ekvivalentnost u odnosu na primer c i potpunu u odnosu na primer b. Stih iz *Svetog pisma* na srpskom jeziku žalac u telu (*Нови завет* 2008: 367) pokazuje potpunu ekvivalentnost, ali se ovaj izraz ne koristi u srpskom jeziku u svakodnevnom govoru.

Najveći broj pronađenih izraza čine dvokomponentni frazeologizmi koji uglavnom pokazuju potpunu ekvivalentnost kao na primer:

⁹Jeremija 31, 29.

¹⁰Starozavetna pozadina ovog izraza jeste nasledni greh (up. Студијска библија 2005: 818).

¹¹Jeremija 31, 30.

¹²2. Korinćanima 12, 7.

- 5a) Heart's desire¹³(1091)
- b) Herzenswunsch (561)
- c) Želja srca (1091)

Potpuna ekvivalentnost → Iako je Luther upotrebio složenicu, dakle, jednu reč, koja shodno definicijama ne može biti frazeologizam, ipak postoje prevodi na nemačkom jeziku gde je ovaj frazeologizam sastavljen od dve lekseme: genitiva imenice *Herz/srce* i imenice *Wunsch/želja*, isto kao i u srpskom jeziku, tako da primer 5a ima svoj ekvivalent u nemačkom i srpskom jeziku.

- 6a) a broken heart¹⁴ (1103)
- b) ein zerbrochenes Herz (567)
- c) slomljeno srce (1103)

Potpuna ekvivalentnost → Primeri su podudarni kako na morfosintaksičkom (imenička fraza sa imeničkom komponentom *srce* i pridevskom komponentom, odnosno atributom *slomljen*) tako i na leksičkom (*slomljen*, *srce*) i na pragmatičkom nivou (navedenim frazeologizmom izražava se velika tuga (up. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* 2000: 149)). U srpskom jeziku, u okviru crkvene literature, izraz *slomljeno srce* dobio je ustaljenu formu *skrušeno*¹⁵*srce*, koja takođe pokazuje potpunu ekvivalentnost ukoliko se posmatra semantičko polje lekseme *slomljen* na navedenim jezicima koje obuhvata oznaku *skršen*.

- 7a) a two-edged sword¹⁶ (1216)
- b) ein zweischneidiges Schwert (627)
- c) mač sa dve oštrice (1216)

Potpuna ekvivalentnost → Izrazi su podudarni na morfosintaksičkom, leksičkom, semantičkom i pragmatičkom nivou (imenička fraza sa nukleusom *mač* i satelitom koga čine broj *dva* i imenica *oštrica*; prisutno je malo odstupanje kod primera b, gde je imenica *Schneide/oštrica* upotrebljena u pridevskoj složenici *zwei-schneidiges*; značenje se odnosi na neku pojavu, radnju itd. koja ima dobru i lošu stranu; sintagma se često koristi u sva tri jezika).

- 8a) baptism of fire¹⁷ (5)
- b) Feuertaufte (5)
- c) vatreno krštenje (5)

Potpuna ekvivalentnost → Bez obzira na odstupanje na morfološkom nivou (umesto genitiva „vatra” s predlogom „od”, upotrebljen je pridev *vatren*), primer 8a ima svoj ekvivalent u nemačkom i srpskom jeziku. *Feuertaufe* kao jedna reč se ne uklapa u definiciju frazeologizma, prema kojoj se frazeologizam sastoji od najmanje dve autosemantičke komponente, ali se u ovom radu prihvataju za analizu korpusa dve lekseme *Feuer/vatra* i *Taufel/krštenje*. U revidiranim izdanjima Luterovog prevoda *Biblije* (*Die Bibel* 1984: 5) pojavljuje se izraz *mit Feuer taufen/krstiti vatrom* koji takođe pokazuje potpunu ekvivalentnost.

¹³Psalam 21, 2.

¹⁴Psalam 34, 18.

¹⁵*skršen* iz crkvenoslavenskog jezika.

¹⁶Priče Solomunove, 5, 4.

¹⁷Matej 3, 11.

- 9a) born again¹⁸ (193)
 b) von neuem geboren (112)
 d) ponovo rođen¹⁹(193)

Potpuna ekvivalentnos → Primeri su podudarni na morfološkom (particip perfekta glagola *bear/gebären/roditi se* i priloga *ponovo*), semantičkom i pragmatičkom nivou, izuzev zanemarljivog odstupanja u leksičkom domenu kod primera b, kod kojeg dve lekseme grade priloga *ponovo/von neuem*.

Pronađeno je nekoliko dvokomponentnih frazeologizama koji su svojstveni samo engleskom jeziku, na primer:

- 10a) ashes to ashes²⁰ (6)
 b) du bist Erde und sollst zur Erde werden (6)
 c) ti si prah i u prah ćeš se vratiti (6)

Nulta ekvivalentnost → U engleskom jeziku je deo stiha *jer si prah i u prah ćeš se vratiti* ušao u svakodnevnu upotrebu u formi 10a, za razliku od izraza na nemačkom i srpskom tako da primer 10a nema svoj ekvivalent u navedenim jezicima. Isto važi i za drugi deo navedenog izraza *dust to dust* (*The Holy Bible* 1973: 6). Interesantno je što Luther nije upotrebio leksemu *prah* ili *pepeo* za razliku od drugih prevoda, nego *zemlja*: „jer si ti zemlja i zemlja ćeš postati” (*Die Bibel* 1986: 6).

- 11a) fat of the land²¹ (96)
 b) das Fett des Landes (53)
 c) obilje zemlje (96)

Nulta ekvivalentnost → Navedeni biblijski stih na engleskom jeziku (*The Compact Edition of the Oxford English Dictionary* 1971 : 968), čiji je doslovni prevod predstavljen izvornim oblikom drugih prevoda b i c, nije frazeologiziran u nemačkom i srpskom jeziku, tako da primeri pokazuju nultu ekvivalentnost.

- 12a) a peace offering²² (202)
 b) Dankopfer (106)
 c) žrtva zahvalnosti (202)

Nulta ekvivalentnost → Iako su prevodi podudarni na morfosintaksičkom, leksičkom i semantičkom nivou, ipak se u nemačkom i srpskom jeziku ne koriste kao svakodnevni frazeologizmi, tako da pokazuju nultu ekvivalentnost u odnosu na engleski, u kojem semantičko polje lekseme *peace* „zahvalnost” obuhvata i *mir*; odnosno, na nivou celog frazeologizma *ponudu za mir*; što nije slučaj u srpskom i nemačkom bez obzira na postojanje lekseme *mir*, a ne *zahvalnost*. Idiom kojim bi se označio „poklon koji se nosi nekom u znak pomirenja” kako je objašnjeno u rečniku (*Oxford Advanced Learner`s Dictionary* 2001 : 932) ne postoji u navedenim jezicima.

Izvestan broj frazeologizma je izveden iz sadržine biblijskog teksta u drugačijoj formi. Tako je, na primer, biblijski izraz *drvo poznanja dobra i zla* (Knjiga postanja 2, 9) dobio frazeologiziranu formu *zabranjeno voće* na sva tri jezika (nastao na osnovu

¹⁸Jovan 3, 3.

¹⁹Izraz u prevodu Vuka Karadžića i Svetog arhijerejskog Sinoda *odozdo rođen* (Нови завет 2008: 191).

²⁰1. Knjiga Mojsijeva 3, 19.

²¹Knjiga postanja 45, 18.

²²Levitska 3, 6.

božje zabrane da se ne jede sa tog drveta):

- 13a) forbidden fruit (*Oxford Dictionary of English Idioms* 1993: 203)
 b) verbotene Früchte (*Duden* 2006: 617)
 c) zabranjeno voće (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 1991: 68)

Potpuna ekvivalentnost → Izrazi se poklapaju na morfološkom, leksičkom, semantičkom i pragmatičkom nivou. Interesantno je da idiom *zabranjeno voće* Ristić i Kangrga (2004: 511) beleže u formi *slada smokva preko plota*, umesto doslovnog prevoda sa nemačkog jezika „zabranjeno voće je slatko”.

Već je u uvodnom delu spomenuta diskutabilnost biblijskog porekla frazeologizma tako da je samo pored dva leksikalizovana frazeologizma (primeri 14 i 15) navedeno biblijsko poreklo, iako je jasno da je, na primer, *Solomonova mudrost*, *Sodoma i Gomora*, itd. zasigurno biblijskog porekla, dok se ne može sa sigurnošću potvrditi da li su, na primer, frazeologizmi *vuk u ovčjem krznu/a wolf in a sheep's clothing/ein Wolf im Schafspelz* (Matej 7, 15) ili *staviti nekome reči u usta/put words in one's mouth/die Worte in den Mund legen* (2. Samuilo 14, 3), koji pokazuju potpunu ekvivalentnost na sva tri jezika, biblijskog porekla.

- 14a) The writting is on the wall²³ (1636)
 b) den Teufel an die Wand malen (Mrazović 1991: 854)
 c) prsti pisahu po zidu (1636)

Delimična ekvivalentnost između 14a i b i nulta u odnosu na primer c. Kod primera na srpskom jeziku vidna je nulta ekvivalentnost jer ne postoji idiomatski izraz građen od konstrukcije leksema *pisati po zidu* sa značenjem predosećaja neke nesreće ili neprijatnosti (up. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* 2000: 1500), za razliku od primera na nemačkom jeziku.

- 15a) Woe is me!²⁴ (1033)
 b) Wehe mir! (530)
 c) Teško meni! (1033)

Potpuna ekvivalentnost → S obzirom na to da ovaj frazeologizam, odnosno uzvik ima identičnu morfosintaksičku, leksičku, semantičku i pragmatičku strukturu ma sva tri jezika, reč je o potpunoj ekvivalentnosti. Iako nije naznačen glagol *biti* kao u primeru 15a, ipak je moguća varijanta sa ovim glagolom (npr. *Teško li je meni!*).

- 16a) fall from grace²⁵ (395)
 b) aus der Gnade fallen (226)
 c) otpasti od blagodati²⁶ (395)

Uprkos potpunoj podudarnosti prevoda *Biblije* i postojanju frazeologizama sa sličnom formom, ipak, na osnovu semantike frazeologizma 16a, nije moguća delimična

²³Danilo 5, 5.

²⁴Jovan 10, 15.

²⁵Galatima 5, 4.

²⁶Ova leksema pokazuje da se Vuk prevodeći *Novi zavjet* ugledao na prevode na nemačkom jeziku ali nije uspeo da potisne iz srpskog jezika crkvenoslovensku leksemu *milost*. Inače, *blag-* je sveslavenski pridev iz praslavenskog doba kojem je najstarije značenje *dobar*, a *blagodat* (iz nemačkog *Gnadengabe*) i *milost* jer *mil* ima koren *mei* što znači *blag*, koji je iz sanskrita prešao u latinski jezik *mittis/blag* (up. Skok 1971: 167), dok obe lekseme vode poreklo od lekseme *harizma* (grč. *charisma*) (*Duden* 2000 : 354).

ekvivalentnost. Naime, značenje frazeologizma u engleskom (*Oxford Advanced Learner's Dictionary Of Current English* (2000)) odnosi se na gubljenje poverenja, poštovanja ili naklonosti, za šta bi ekvivalent mogao biti *pasti nekome u očima*, a ne *pasti u nečiju (ne)milost* (Ristić 2004 : 449), kako je predstavljena semantika morfološki sličnog frazeologizma na nemačkom *in Ungnade fallen*. Takođe, i frazeologizam *keine Gnade finden*, odnosno *ne naći odziva*, pokazuje nultu ekvivalentnost s obzirom na različito značenje u odnosu na 16a.

Interesantna je posuđenica iz engleskog jezika *straight*, koja verovatno ima biblijsko poreklo s obzirom na poklapanje značenja fiksnog binoma *straight and narrow* „častan i moralno prihvatljiv način života” (up. *Oxford Advanced Learner's Dictionary Of Current English* 2000: 1282) sa biblijskim značenjem, iako frazeologizam, a ne leksema, nema svoj ekvivalent u drugim jezicima:

- 16a) straight and narrow²⁷(13)
- b) eng und schmal (10)
- c) usko i tesno (13)

Sledeći primeri pokazuju delimičnu ekvivalentnost, kada je reč o standardnom nemačkom i srpskom jeziku jer konstituent *of the matter* nije fakultativan, pa ne može da pokaže potpunu ekvivalentnost prema frazeologizmu *oprati ruke* (*Речник српскохрватскога књижевног језика* 1991: 162), odnosno prema frazeologizmu *seine Hände in Unschuld waschen* kod kojeg je konstituent *Unschuld* obavezan:

- 17a) wash your hands of the matter²⁸ (66)
- b) sich die Hände waschen (41)
- d) umiti ruke (66)

3. Zaključak

Cilj rada je bio utvrđivanje sličnosti i razlika između biblijskih frazeologizama na engleskom, kao polaznom i nemačkom i srpskom kao ciljnim jezicima metodom kontrastivne analize, pri čemu su izrazi klasifikovani na osnovu stepena ekvivalentnosti, odnosno podudarnosti ili odstupanja na nivou morfosintaksičkih, semantičkih, leksičkih i pragmatičkih zakonitosti. Prema stepenu ekvivalentnosti određene su tri kategorije frazeologizama na frazeološkom uzorku od 67 jedinica: frazeologizmi koji pokazuju 1. potpunu, 2. delimičnu i 3. nultu ekvivalentnost. U uporednoj analizi primera na engleskom i nemačkom pronađeno je 28 frazeologizama koji pokazuju potpunu i 29 frazeologizama koji pokazuju nultu ekvivalentnost, dok je 11 frazeologizama na granici potpune i delimične podudarnosti usled razlike na leksičkom nivou kod 8 primera i na morfosintaksičkom kod 3 primera. Nasuprot pretpostavci o nižem stepenu podudarnosti između engleskog i srpskog, pokazan je identičan rezultat kao kod analize prethodna dva jezika kada je reč o nultoj ekvivalentnosti, što znači da je identičan zbir primera na srpskom jeziku koji pokazuju potpunu i delimičnu ekvivalentnost, uslovljenu razlikom na leksičkom nivou, s tim što je 3 primera više u nemačkom koji pokazuju potpunu ekvivalentnost u odnosu na engleski jezik. 5 frazeologizama koji pokazuju delimičnu ekvivalentnost između engleskog i srpskog istovremeno pokazuju potpunu između srpskog i nemačkog, dok samo 2 frazeologizma na srpskom istovremeno pokazuju nultu, u odnosu na nemački, i potpunu, u odnosu na engleski jezik. Ovim je opovrgnuta pretpostavka, pre svega zbog crkvenoslovenske

²⁷Matej 7, 13, 14.

²⁸Matej 27, 24.

osnove prevoda na srpskom jeziku, o većoj podudarnosti između frazeologizama dvaju germanskih jezika u odnosu na frazeologizme srpskog jezika. Takođe, opovrgnuta je hipoteza o većoj podudarnosti nemačkog i srpskog, kako je bilo očekivano, pre svega zbog direktnog uticaja prevoda *Biblije* na nemačkom na *Novi zavet* na srpskom jeziku. Iako su prevodi gotovo na svim mestima u potpunosti podudarni, ipak su frazeologizmi „polupodudarni”, odnosno približna procentualna vrednost zbira potpune i delimične ekvivalentnosti između sva tri ispitivana jezika iznosi oko 60%. Valjanost rezultata je dokazana i na drugom frazeološkom uzorku od dodatnih 60 idioma, pri čemu je opet pokazana „polupodudarnost“. Procenat podudarnosti od 50- 60% bio je i očekivan između frazeologizama nemačkog i srpskog jezika s obzirom na rezultat uporedne analize između frazeologizama sa biblijskim pojmovima u komponentnom sastavu (up. Anđelić 2015: 100) tako da gotovo ista podudarnost između tri istraživana jezika nije rezultat prestiža engleskog jezika koji nameće i svoje frazeološke izraze jezičkim sistemima, u ovom slučaju hristijanizovanih naroda, kod kojih je verska ritualna praksa postavljena na *Bibliji*.

Literatura

- Anđelić, Ikonija. 2015. „Библијски појмови у немачким и српским фразеологизмима”. У: Савремена проучавања језика и књижевности, VI/I. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет. 91- 101.
- Beardslee, W.A. 1969. *Literary Criticism Of The New Testament*. Philadelphia: Fortress Press.
- Brehmer, Bernhard. 2009. „Äquivalenzbeziehungen zwischen komparativen Phraseologismen im Deutschen und Serbischen”. *Zeitschrift für südslawische Sprachen, Literaturen und Kulturen*: 146.
- Büchmann, Georg. 2003. *Der grosse Büchmann. Geflügelte Worte von Aristoteles bis Zappa*. München: Knauer Ratgeber Verlag.
- Burger, Harald. 2003. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Crenshaw, James. 1981. *Old Testament Wisdom. An Introduction*. Louisville: John Knox Press.
- Čolić, Jovan. 1936. *Latinsko srpskohrvatski rečnik*. Beograd: Grafički atelje Dereta.
- Die Bibel*. 1984. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.
- Duden. Deutsches Universalwörterbuch*. 2006. Mannheim- Leipzig- Wien- Zürich: Dudenverlag.
- Fleischer, Wolfgang 1982. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Leipzig: Max Niemeyer Verlag.
- Hurm, Antun/Jakić, Blanka. 2004. *Hrvatsko njemački rječnik*. Zagreb: Školska knjiga
- The Holy Bible. Sveto pismo Starog i Novog zaveta*. 1973. Toronto: Jugoslavica.
- Hayes, John et al. 1973. *Biblical Exegesis*. Louisville: John Knox Press.
- Klaić, Bratoljub. 1974. *Veliki rječnik stranih riječi*. Zagreb: Zora.
- Korhonen, Jarmo. 2007. „Probleme der kontrastiven Phraseologie” In: *Phraseologie. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischer Forschung*: 574- 589.
- Luther, Martin. *Biblia Germanica 1545*. 1983. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.
- Mrazović, Pavica/Primorac, Ružica. 1991. *Nemačko srpskohrvatski frazeološki rečnik*. Beograd: Naučna knjiga.
- Murphy, Roland et al. 1983. *Wisdom Literature. Job, Proverbs, Ruth, Canticles, Ecclesiastes and Esther*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary Of Current English*. 2000. New York: Oxford

- University Press.
- Oxford Dictionary of English Idioms*. 1993. New York: Oxford University Press.
- Oxford Dictionary of Current Idiomatic English*. 1983. New York: Oxford University Press.
- Palm, Christine. 1997. *Phraseologie. Eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Речник српскохрватскога књижевног језика*. 1991. Нови Сад: Матица српска.
- Ristić, Svetomir/Kangrga, Jovan. 1936. *Enciklopedijski nemačko– srpskohrvatski rečnik*. Beograd: Izdavačka knjižarnica Radomira Đukovića.
- Rowe, Suzana. 2007. *Sezamov englesko srpski rečnik*. Zrenjanin: Sezam Book.
- Skok, Petar. 1971. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Студијска библија. Свето писмо. Стари и Нови завет са објашњењима. 2005. Ветерник: Дијам М Прес.
- Свето писмо. Нови завет. 2008. Ваљево: Глас цркве Александрија.
- Škreb, Zdenko. 1984. *Rečnik književnih termina*. Beograd: Institut za književnost i umetnost u Beogradu, Nolit.
- The Compact Edition of the Oxford English Dictionary*. 1971. New York: Oxford University Press.
- The Oxford Dictionary of the Christian Church*. 1958. London: Oxford University Press.
- The Westminster Dictionary of Church History*. s. a. Philadelphia: The Westminster Press.
- Webster's New Collegiate Dictionary*. 1977. Springfield: Meriam Webster company.

Ikonija Anđelić

THE CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE BIBLICAL PHRASES IN ENGLISH, GERMAN AND SERBIAN

Summary

In this paper, phrases from *The Bible* in English, German and Serbian have been compared and the levels of equivalence in the domain of forms and content-related meanings have been presented. Using the method of contrastive analysis and the procedure of literal translation the phrases and idiomatic distinctive features have been compared, in which English was the source language, and German and Serbian the target languages. Based on the sample of 67 phrases, 39 phrases have been found which show total and partial equivalence, respectively, and the defined equivalence between languages was about 60 %. The result has not confirmed the hypothesis that English and German as members of the same language group would show far greater similarity in relation to Serbian because the Serbian language shows almost the same degree of equivalence with German as well as German shows with English. In addition, this result has not confirmed the hypothesis that Serbian will show far greater similarity in relation to German, due to the influence of German on the Bible translation into Serbian.

Keywords: phrase, total, zero, partial equivalence, contrastive analysis.